



Stockholms
stad

Artskyddsutredning fågel

Friherregatan, Stockholms stad

Utredning av påverkan på fågelarter och behov av åtgärder med avseende på artskyddsförordningens bestämmelser



Ekologiutredning för projekt Friherregatan
är beställd av Exploateringskontoret, Stockholms stad
Kontaktperson: Carl Larsson/Emma Zetterman
E-post: carl.larsson@stockholm.se
Telefon: 08-508 869 22

Dnr: 2017-06933
Utgivare: Exploateringskontoret, Stockholms stad
Omslagsbild: Ekologigruppen AB

EKOLOGI GRUPPEN

Utredningen är levererad av Ekologigruppen AB
Kontaktperson: Ulrika Hamrén
Slutversion: 20240216
E-post: ulrika.hamren@ekologigruppen.se
Telefon: 08 525 201 20
Intern kvalitetsgranskning: Ulrika Hamrén, 20240216
Medverkande: Ossian Rydebjörk
Ebba Melin
Internt projektnummer: 10508

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	5
Inledning	5
Avgränsning	5
Kunskapsunderlag	6
Osäkerhet i bedömningen	7
Lagstiftning för fåglar	7
Fågelarter inom detaljplaneområdet	10
Naturvårdsrelevanta fågelarter	10
Vanligt förekommande fågelarter	11
Påverkan	12
Detaljplanens påverkan på fåglar	13
Skyddsåtgärder för att undvika konflikt med artskyddsförordningen	15
Ytterligare förslag på åtgärder	16
Förslag till vidare utredning	16
Referenser	17
Bilaga 1. Beskrivning av arter där påverkan riskeras	18

Sammanfattning

Om de åtgärder och försiktighetsmått som föreslås i rapporten genomförs och beaktas är det Ekologigruppens uppfattning att detaljplanens genomförande inte kommer i konflikt med artskyddsförordningen.

Förekommande fågelarter

Totalt har 31 fågelarter noterats i området i samband med Ekologigruppens fågelinventering 2023 (Ekologigruppen 2023). 14 stycken är naturvårdsrelevanta arter, vilket innebär arter som är rödlistade, arter markerade med B i fågeldirektivets bilaga 1, arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med lokalt liten population. Två av de naturvårdsrelevanta arterna (björktrast och grönfink) bedöms kunna riskera att påverkas negativt av exploateringen. För dessa arter är det rekommenderat att genomföra skyddsåtgärder för att inte komma i konflikt med artskyddsförordningen.

Detaljplanens påverkan på naturmiljön

Inventeringsområdet är strax under en hektar stort och utgörs av en parkartad miljö omgärdad av öppna gräsmattor, lekplatser, bostäder och vägar. I mitten av området finns en dunge med träd. Det glesa trädskiktet utgörs främst av gamla och nästan gamla tallar med inslag av nästan gamla skogsekar, samt unga björkar, sälgar och lönnar. De öppna gräsmattorna är kortklippta. Under Ekologigruppens naturvärdesinventeringen klassades dungen med träd som naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde) och övriga ytor med kortklippta gräsmattor som lågt naturvärde.

Exploateringen påverkar på naturmiljön innebär att träd kommer att avverkas inom ytan som klassats som naturvärdesklass 3 (bland annat flera gamla tallar), samt att öppna gräsmattor kommer att tas i anspråk för bebyggelse. Detta riskerar att påverka främst björktrast och grönfink som häckar och födosöker i dessa typer av miljöer med öppna gräsmattor och inslag av träd och buskar.

Åtgärder

Det är förbjudet att avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningssperiod, om inte störningen saknar betydelse för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, eller att återupprätta populationen till denna nivå. Populationerna av björktrast och grönfink bedöms riskera påverkas negativt av den planerade exploateringen. Därför är det rekommenderat att genomföra skyddsåtgärder:

- I enlighet med Artskyddsförordningen är det förbjudet att döda fåglar och att skada deras ägg och bon. För att inte riskera att utlösa detta förbud får inte avverkning av träd och buskar, röjning och schaktning av växtlighet ske under fåglarnas häckningsperiod. Häckningstiden för fågelarter som förekommer i området infaller generellt mellan 15 mars och 15 augusti. Denna åtgärd gäller för samtliga inom området häckande fågelarter, det vill säga inte bara de arter som är naturvårdsrelevanta
- Plantera >15 inhemska, blommande och bärande lövträd, samt >20 buskar.
- Planera för skyddsåtgärder i tid.
- Säkerställ fortsatt förekomst av gräsmattor.

Förslag på åtgärder som inte är nödvändiga att genomföra för att undvika konflikt med artskyddsförordningen men som bidrar till att stärka den biologiska mångfalden i området och fungerar som grönkompensation.

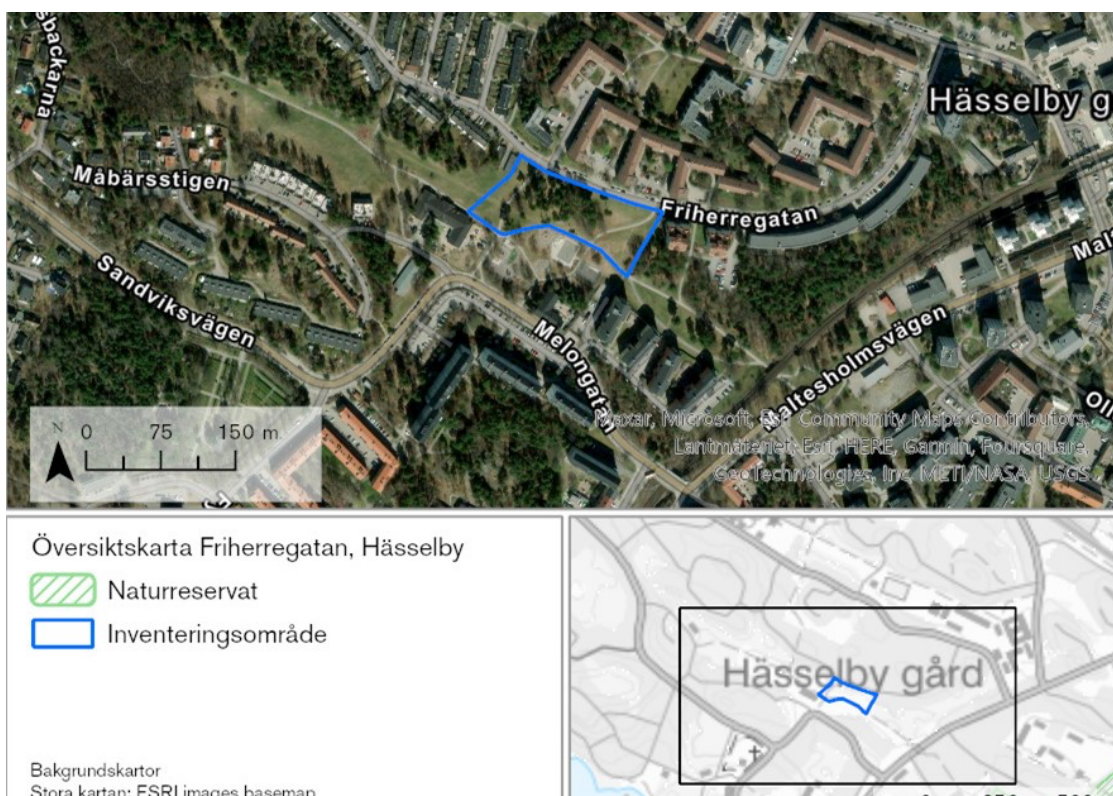
- Spara gamla tallar i möjligaste mån.
- Placera ut nedtagna träd som död ved.
- Sätt upp ett 10-tal fågelholkar.

Föreslagna skyddsåtgärder och övriga åtgärder för biologisk mångfald är inte specificerade i detalj vad gäller exakt placering, omfattning och utformning. Hur åtgärderna på lämpligaste sätt integreras i relevanta dokument så som systemhandling, GYF, gestaltning, finplanering, osv behöver definieras.

Bakgrund och syfte

Inledning

Ekologigruppen har på uppdrag av Stockholms stad tagit fram denna artskyddsutredning för fåglar vid Friherregatan i Stockholms stad. Inventeringsområdet ligger vid Hässelby gård. Detaljplanen innebär att bostäder kommer att byggas på mark som idag utgörs av gräsmattor och trädbärande parkmiljö. Målet med utredningen har varit att beskriva detaljplanens påverkan på fåglar och ge förslag på skyddsåtgärder för att bibehålla populationen av förekommande fågelarter på tillfredställande nivåer. Ytterligare ett mål är att visa hur skyddade arter av fåglar bör beaktas vid genomförande av detaljplanen. Syftet med utredningen är att så långt som möjligt undvika att negativ påverkan på fåglar sker, samt att förutsatt att förslagna åtgärder genomförs, planen inte ska strida mot artskyddsförordningen.



Figur 1. Översiktsskarta som visar inventeringsområdet vid Friherregatan.

Avgränsning

Arter som ingår

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som naturvårdsrelevanta oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredställande nivå. Naturvårdsrelevanta arter omfattar följande kategorier:

- rödlistade arter
- arter listade i fågeldirektivets bilaga 1
- arter som uppvisar en negativ trend
- arter som har en liten lokal, regional eller nationell population
- tidigare rödlistade arter som idag inte bedöms hysa tillfredställande populationsnivåer

Dessa arter benämns i utredningen som **naturvårdsrelevanta fågelarter**.

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som **naturvårdsrelevanta** oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredställande nivå. Prejudicerande domar som visar hur artskyddsförordningens nya lydelse ska tolkas saknas emellertid fortfarande.

Fågelarter som behandlas med noggrann utredning

Rödlistan arter

Den svenska rödlistan utarbetas av Artdatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist. Arter utan känd minskning eller negativ påverkan och med tillräckligt stor population klassas som livskraftiga (LC).

Fågelarter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen

Här listas arter som omfattas av fågelarter som ingår i fågeldirektivets bilaga 1. För dessa arter ska respektive medlemsstat upprätta skyddade livsmiljöer. Dessa arter markeras med förkortningen FD.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Fågelarter som uppvisar en negativ trend

Innefattar arter med tydligt negativ trend som är statistiskt säkerställd under en flerårig period, men som inte fångats upp i någon rödlisteklassning.

Tidigare rödlistade fågelarter

De tidigare rödlistade arter som omfattas är de arter där populationen inte minskar men där denna stabiliserats på en lägre nivå (minst <-25%) på grund av habitatförändringar i Sverige. Arter som återgått till en tillfredställande nivå omfattas ej.

Geografisk avgränsning

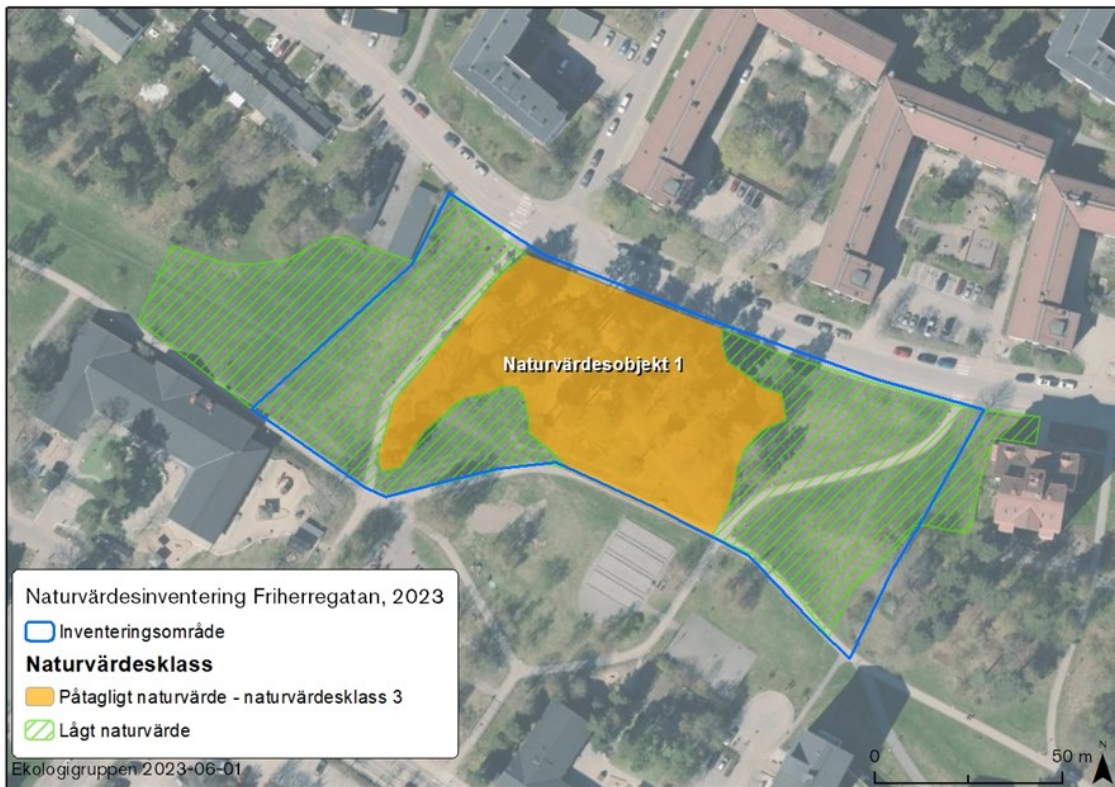
Utredningen omfattar påverkan på fåglar inom detaljplaneområdet (Figur 1). En artskyddsutredning är direkt kopplad till det underlag som legat till grund för utredningen. I det fall den geografiska utbredningen av detaljplanen ändras kan artskyddsutredningen behöva uppdateras.

Åtgärder

I denna utredning föreslås åtgärder på ett generellt plan. Detaljerade anvisningar för åtgärder ingår inte. I möjligaste mån föreslås lokalisering för åtgärder inom delområden inom detaljplaneområdet. Detaljutformning, projektering och exakt lokalisering av åtgärderna behöver ske inom det fortsatta planarbetet. Det är önskvärt att åtgärderna i så stor utsträckning som möjligt framgår av samrådshandlingarna.

Kunskapsunderlag

Artskyddsutredningen är baserad på den fågelinventeringen som Ekologigruppen genomförde under våren 2023 (Ekologigruppen 2023), den naturvärdesinventering och trädinventering som genomfördes av Ekologigruppen 2023 (Ekologigruppen 2023) (Figur 2) samt det arbetsmaterial som staden tillhandahållit. Detta är det senaste förslaget vid tidpunkten för författandet av denna artskyddsutredning. Information om skyddsklassade arter har beställts från ArtDatabanken och information om arters förekomst har inhämtats från databasen Artportalen.



Figur 2. Kartan visar de naturvärden som identifierades i samband med Ekologigruppens naturvärdesinventering 2023.

Osäkerhet i bedömningen

En fågelinventering ett enskilt år visar vilka fågelarter som utifrån observationerna kan bedömas häcka under det år då inventeringen genomfördes. Någon enstaka art som häckar vissa år i området, men inte andra år, kan därmed missas om man bara inventerar ett år. Detta medför en viss osäkerhet i bedömningen. Säkerheten bedöms dock vara så god att de kvalitetskrav som ställs uppfylls.

Lagstiftning för fåglar

Miljöbalken

Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl (Sveriges riksdag 2022a).

Hänsynsparagrafen

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet (Sveriges riksdag 2022b).

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen är att se som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna. Regelverket kring artskydd regleras i Sverige genom artskyddsförordningen. Detta är en nationell lagstiftning

som införlivar EU:s art- och habitatdirektiv, samt fågeldirektiv i svensk lagstiftning. Alla svenska fåglar är fridlysta enligt 4 § (faktaruta).

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Artskyddsförordningen 4 §

Det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) att återupprätta populationen till denna nivå

Förbuden mot att döda fåglar och att skada ägg och bon

Vid bedömningarna som vi gör nedan av påverkan på ett antal olika fågelarter har vi värderat den påverkan som uppstår genom att bebyggelsen i detaljplaneområdet förändrar områdets natur så att det långsiktigt inte längre ger samma förutsättningar för fåglarnas födosök och häckning som innan exploateringen. Artskyddsförordningen som den tolkas i den vägledande EU-domen från 2021 innebär att det är förbjudet att döda fåglar och att förstöra ägg och bon av alla vilt förekommande fågelarter. För att inte riskera att utlösa förbud avseende dessa punkter bör inte avverkning, röjning av buskar och träd ske under fåglarnas häckningsperiod, från cirka 15 mars till 15 augusti.

Förbud mot populationspåverkande störning

Det är förbjudet att skada eller avsiktligt störa vilda fåglar så att det finns risk att en arts population inte längre kan upprätthållas på en tillfredsställande nivå eller att möjligheten att återupprätta en redan liten population till en tillfredsställande nivå förhindras.

Naturvårdsverket anser i sitt remissvar till regeringen angående förändringen att befintlig praxis att begreppet ”störning” innefattar försämringar eller förstörelse av fåglars fortplantningsområden (Naturvårdsverket 2022). I lagens mening bör således (enligt Naturvårdsverket) en sådan påverkan, som exempelvis ny bebyggelse utgör, tolkas in i förbudet mot störning.

Om en negativ påverkan genom störning kan förutses, kan i vissa fall verksamma skyddsåtgärder genomföras så att tillfredsställande population upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eler i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Process vid artskyddsutredningar för fåglar

Ekologigruppens bedömning av de krav som ställs på processen för artskyddsutredningar är att den behöver innehålla följande moment:

Säkerställ ett noggrant underlagsmaterial

Krav på ett heltäckande kunskapsunderlag har höjts i och med de senaste domarna vilket nästan alltid ställer krav på att inventering av fåglar ska genomföras. Domar år 2021 indikerar att 10–12 inventeringstillfällen kan behövas genomföras i artrik skog i Syd- och Mellansverige under tidig vår till försommar.

Inrikta arbetet på att undvika dispens

För de flesta projekt som påverkar fåglar är det inte möjligt att få dispens eftersom projektet måste vara av "allt överskuggande allmänintresse" för att man ska kunna få dispens. Detta innebär att man måste planera projektet/planen så att dispenskraven inte utlöses.

Bedöm påverkan på skyddade arter

För skyddade arter (bland annat alla fåglar) ska en påverkansbedömning göras. Bedömningen måste gälla både byggtid och drifttid. Det är förbjudet att döda, skada eller störa skyddade arter.

Genomför åtgärder

Åtgärder krävs för att inte avsiktligt döda, skada eller störa fågelindivider, det innebär exempelvis att avverkningar inte får genomföras under fåglarnas häckningstid. Åtgärder krävs om störning på bl.a. ingrepp i arternas livsmiljö medför att tillfredsställande populationer inte kan upprätthållas.

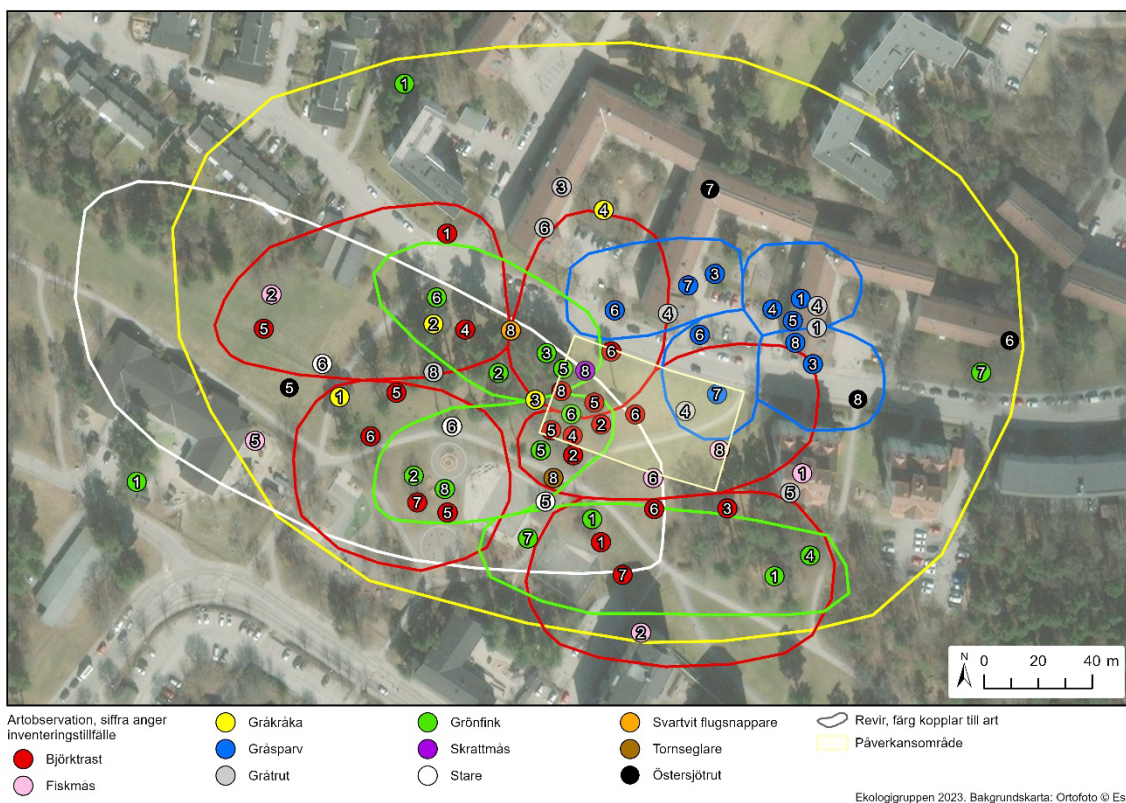
Detta gäller för sällsynta arter eller arter som har minskande populationer. Det kan bli fråga om att säkerställa skötsel av naturmark på annan plats och att sådana åtgärder ska vara på plats och fungerande före projektet kommer i gång.

Samråd med länsstyrelsen

Enligt Miljöbalken bör ett 12:6 samråd med länsstyrelsen hållas om planering och åtgärder riskerar att ett förbud enligt artskyddsförordningen utlöses. Vid planprocesser kan synpunkter istället erhållas i samband med samråd i planprocessen. Verksamhetsutövaren är alltid ansvarig för att artskyddsförordningen följs.

Fågelarter inom detaljplaneområdet

Totalt har 31 fågelarter noterats i området i samband med Ekologigruppens fågelinventering 2023 (Ekologigruppen 2023). 14 av arterna räknas som naturvårdsrelevanta (faktaruta sidan 6). 13 av dessa är rödlistade och en har en negativ trend. För dessa har vi bedömt närmare vad gäller behov av att vidta åtgärder för att arterna inte ska påverkas negativt. Naturvårdsrelevanta arter redovisas i tabell 1 och vanligt förekommande arter redovisas i tabell 2. Figur 3 visar var de naturvårdsrelevanta arterna observerats i förhållande till den planerade bebyggelsen.



Figur 3. Observationer av fåglar vid detaljplanområdet vid Friherregatan. I kartan kan ses observationernas och revirens läge i förhållande till detaljplanområdet.

Naturvårdsrelevanta fågelarter

Tabell 1. Tabellen redovisar naturvårdsrelevanta arter som påträffats inom detaljplaneområdet och buffertzonen vid inventeringen eller finns rapporterade på databasen Artportalen (Figur 3). ASF=Artskyddsförordningen. RK=Rödlistekategorier; NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad. LC=livskraftig.

Art	RK	Källa	Förekomst/ Häckningsstatus
Björktrast	NT	Ekologigruppen 2023	Fem par bedöms ha permanenta revir som helst eller delvis omfattar planområdet. Det är troligt att dessa häckade inom eller intill planområdet.
Duvhök	NT	Artportalen 2015, 2016	Fem fynd från 2015 och 2016 omfattar planområdet, men fynden är rapporterade med 500 meters noggrannhet och det finns inget som tyder på att fynden skulle höra till planområdet. Utöver detta finns närliggande fynd rapporterade med bättre noggrannhet direkt utanför planområdet, på födosökande och förbiflygande individer. Eftersom ingen duvhök sågs under Ekologigruppens inventering samt att inget bo har setts i någon av träden inom planområdet, är Ekologigruppens bedömning att arten inte häckade inom planområdet 2023. Omkringliggande skogsdungar utgör lämpligare häckningsmiljöer, då planområdet har få lämpliga boträd samt är exponerat för störning i större grad.

Art	RK	Källa	Förekomst/ Häckningsstatus
Fiskmåsar	NT	Ekologigruppen 2023	Två par fiskmåsar sågs besöka trolig boplats på närliggande hustak. Det är troligt att dessa häckade på hustaket.
Gråkråka	NT	Ekologigruppen 2023	Ett par gråkråka bedöms ha ett permanent revir som omfattar planområdet med omnejd. Ekologigruppens bedömning är att den inte häckade inom planområdet år 2023, men det är troligt att den häckade i närheten och använder planområdet som födosökningsområde.
Gråsparv	LC	Ekologigruppen 2023	Fyra par gråsparvar konstaterades häcka under närliggande hustak när de observerades besöka bebott bo.
Gråtrut	VU	Ekologigruppen 2023	Ett par gråtrutar sågs besöka trolig boplats på närliggande hustak. Det är troligt att paret häckade på hustaket.
Grönfink	EN	Ekologigruppen 2023	Tre par bedöms ha permanenta revir som helst eller delvis omfattar planområdet. Det är troligt att dessa häckade inom eller intill planområdet.
Mindre hackspett	NT	Artportalen 2016	Fyra fynd från 2016 omfattar planområdet, men fynden är rapporterade med 500 meters noggrannhet och det finns inget som tyder på att fynden skulle höra till planområdet. Utöver detta finns ett närliggande fynd rapporterat med bättre noggrannhet direkt utanför planområdet, på en revirhävdande individ. Eftersom ingen mindre hackspett sågs under Ekologigruppens inventering samt att planområdet inte utgörs av lämplig livsmiljö, är Ekologigruppens bedömning att arten inte häckade inom planområdet 2023 och inte har någon större användning av området för födosökning heller. Omkringliggande skogsdungar med lövinslag utgör lämpligare häck- och födosökningsmiljö för arten.
Skrattmåsar	NT	Ekologigruppen 2023	En skratmåsar sågs flyga förbi planområdet. Arten använder inte planområdet för häckning.
Spillkråka	NT		Ett fynd från 2016 omfattar planområdet, men fyndet är rapporterat med 500 meters noggrannhet och det finns inget som tyder på att fyndet skulle höra till planområdet. Utöver detta finns ett närliggande fynd (2023) rapporterat direkt utanför planområdet som förbiflygande, detta fynd har 25 meters noggrannhet. Eftersom ingen spillkråka sågs under Ekologigruppens inventering samt att planområdet har relativt få träd och är exponerat för störningar, är Ekologigruppens bedömning att arten inte häckade inom planområdet 2023 och inte har någon större användning av området för födosökning heller. Omkringliggande skogsdungar utgör lämpligare häck- och födosökningsmiljö för arten.
Stare	VU	Ekologigruppen 2023	Ett par stare bedöms ha ett permanent revir som omfattar planområdet med omnejd. Ekologigruppens bedömning är att den inte häckade inom planområdet år 2023, men det är troligt att den häckade i närliggande bryn, och använder planområdet som födosökningsområde.
Svartvit flugsnappare	NT	Ekologigruppen 2023	En svartvit flugsnappare hördes sjunga vid ett tillfälle. Ekologigruppens bedömning är att den inte häckade inom planområdet år 2023, men det är möjligt att den häckade i närliggande bryn.
Tornseglare	EN	Ekologigruppen 2023	Tio tornseglare sågs flyga förbi planområdet och födosöka i luften. Planområdet har inga lämpliga boplatser för arten.
Östersjötrut (silltrut)	VU	Ekologigruppen 2023	Ett par östersjötrutar sågs besöka trolig boplats på närliggande hustak. Det är troligt att paret häckade på hustaket.

Vanligt förekommande fågelarter

Tabell 2. Tabellen redovisar vanligt förekommande fågelarter noterade i planområdet vid inventeringen 2023 och bedömning av häckstatus samt bedömt antal revir i planområdet.

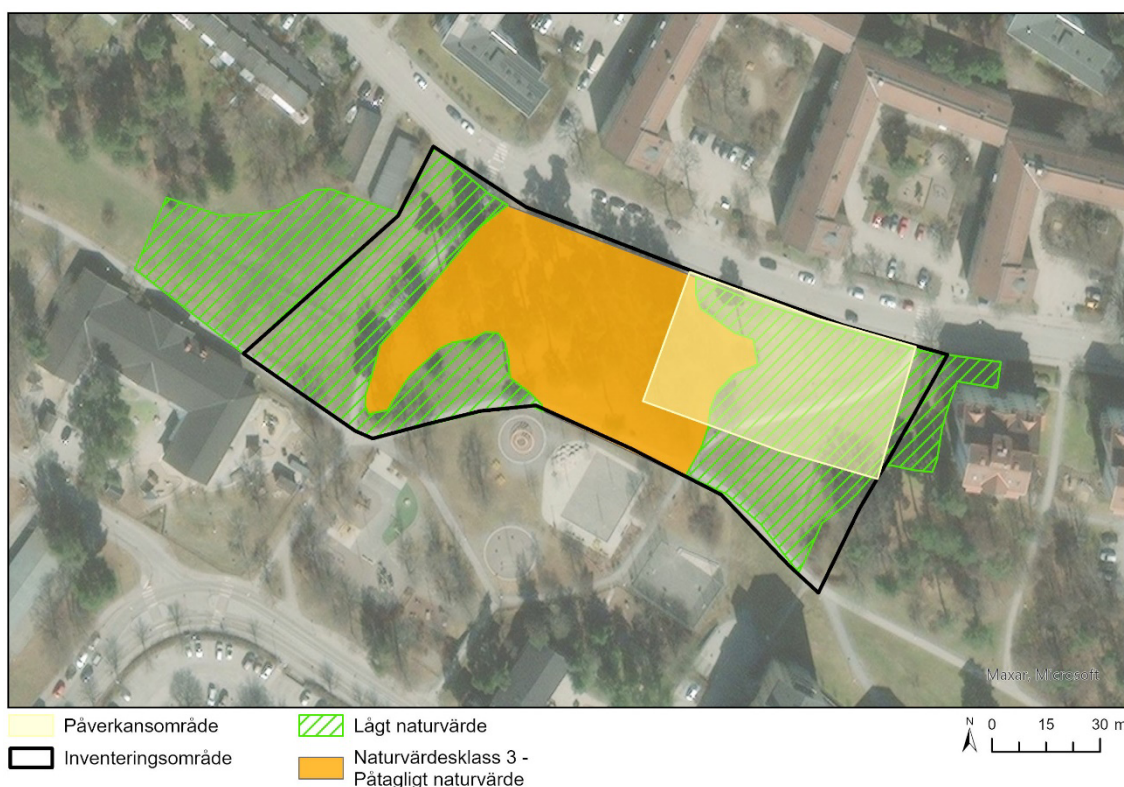
Svenskt namn	Aktivitet	Bedömd häckstatus enligt svensk fågelatlas	Uppskattat antal par
Blåmes	Permanent revir	Trolig häckning	2 par
Bofink	Permanent revir	Trolig häckning	2 par
Fisktärna	Förbiflygande	Ej häckning	1 ex
Grönsiska	Spel/sång	Möjlig häckning	3 ex
Kaja	Obs I häcktid, förbiflygande	Möjlig häckning	3 – 15 ex
Koltrast	Permanent revir	Trolig häckning	2 par
Nötväcka	Permanent revir	Trolig häckning	1 par
Ringduva	Permanent revir	Trolig häckning	1 par

Rödhake	Spel/sång	Möjlig häckning	1 ex
Skata	Permanent revir	Trolig häckning	2 par
Steglits	Permanent revir	Trolig häckning	2 par
Stenknäck	Obs I häcktid, förbiflygande	Möjlig häckning	2 ex
Större hackspett	Permanent revir	Trolig häckning	1 par
Svarthätta	Spel/sång	Möjlig häckning	1 ex
Sädesärla	Permanent revir	Trolig häckning	1 par
Talgoxe	Permanent revir	Trolig häckning	3 par
Tamduva	Obs I häcktid, förbiflygande	Möjlig häckning	3 ex

Påverkan

Inventeringsområdet är strax under en hektar stort och utgörs av en parkartad miljö omgärdad av öppna gräsmattor, lekplatser, bostäder och vägar. I mitten av området finns en dunge med träd. Det glesa trädskiktet utgörs främst av gamla och nästan gamla tallar med inslag av nästan gamla skogsekar, samt unga björkar, sälgar och lönnar. De öppna gräsmattorna är kortklippta. Under Ekologi-gruppens naturvärdesinventeringen klassades dungen med träd som naturvärdesklass 3 (påtagligt naturvärde) och övriga ytor med kortklippta gräsmattor som lågt naturvärde.

Exploaterings påverkan på naturmiljön innebär att träd kommer att avverkas inom ytan som klassats som naturvärdesklass 3 (bland annat flera gamla tallar), samt att öppna gräsmattor kommer att tas i anspråk för bebyggelse. Detta påverkar främst björktrast och grönfink som födosöker i dessa miljöer med öppna gräsmattor och inslag av träd och buskar.



Figur 4. Karta över detaljplanens anspråk och påverkan.

Detaljplanens påverkan på fåglar

Nedan görs först en bedömning av påverkan på fågelarter som bebyggelsen enligt detaljplanen bedöms innebära. Därefter följer förslag på skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga för att detaljplanen inte ska komma i konflikt med artskyddsförordningen. I bilaga 1 följer en mer detaljerad redovisning som beskriver påverkan på de enskilda arterna, med detaljerad information om arternas miljökrav och nödvändiga skyddsåtgärder.

Påverkan av detaljplan på naturvårdsrelevanta fågelarter

Nio naturvårdsrelevanta fågelarter har registrerats vid fågelinventeringen 2023. Dessa arter listas nedan i tabell 3, där respektive art bedöms efter hur de bör påverkas av detaljplanen.

Tabell 3. Tabellen redovisar naturvårdsrelevanta arter som registrerats i området och i vilken utsträckning dessa arter bedöms bli påverkade av exploateringen genom att arterna löper risk att störas om inte åtgärder vidtas.

Svenskt namn, rödlistekategori	Bedömning av påverkan	Risk för störning som påverkar population
Björktrast	Fem par björktrastar bedöms riskera påverkas negativt genom att miljöer paren använder för födosökning och sannolikt för häckning tas i anspråk.	Ja
Duvhök	Eftersom ingen duvhök sågs under Ekologigruppens inventering samt att inget bo har setts i något av träden inom planområdet, är Ekologigruppens bedömning att arten inte häckade inom planområdet 2023. Möjligtvis ingår planområdet i ett större födosökningsområde, men detaljplanens genomförande bedöms inte påverka mängden tillgänglig föda. Därför är det Ekologigruppens bedömning att arten inte påverkas negativt av exploateringen.	Nej
Fiskmås	Två par fiskmåsar bedöms troligen häcka på något av de intilliggande hustaken. Arten födosöker gärna i tätbebyggda områden och bedöms inte påverkas av en exploatering inom detaljplanområdet.	Nej
Gråkråka	Ett par gråkråkor bedömdes ha ett revir som omfattar planområdet men arten bedömdes inte häcka inom planområdet 2023. Arten födosöker gärna i tätbebyggda områden och bedöms inte påverkas av en exploatering inom detaljplanområdet.	Nej
Gråsparv	Fyra par gråsparvar konstaterades häcka under takpannorna på intilliggande hustak. Arten födosöker gärna i tätbebyggda områden och bedöms inte påverkas av en exploatering inom detaljplanområdet.	Nej
Gråtrut	Ett par gråtrutar bedöms troligen häcka på något av de intilliggande hustaken. Arten födosöker gärna i tätbebyggda områden och bedöms inte påverkas av en exploatering inom detaljplanområdet.	Nej
Grönfink	Tre par grönfinkar bedöms ha revir som överlappar med detaljplanområdet. Dessa bedöms riskera påverkas eftersom ytor de potentiellt använder för häckning och födosökning tas i anspråk.	Ja
Mindre hackspett	Mindre hackspett bedöms inte påverkas negativt av detaljplanens genomförande. Bedömningen motiveras av att ingen mindre hackspett sågs under Ekologigruppens inventering, att artportalsfynden inte går att knyta till området, samt att planområdet inte utgör lämplig livsmiljö.	Nej
Skrattmås	Arten sågs endast som förbiflygande, inget tyder på att den använder planområdet. Arten bedöms därför inte riskera påverkas.	Nej
Spillkråka	Spillkråka bedöms inte riskera påverkas negativt av detaljplanens genomförande. Detta motiveras av att ingen spillkråka sågs under Ekologigruppens inventering, att artportalsfynden inte går att knyta till området, samt att planområdets naturmark utgör mycket dålig kvalitet för födosökning och häckning för spillkråka.	Nej
Stare	Ett par stare bedöms troligen häcka i de närliggande brynen. Individerna sågs främst födosöka utanför planområdet och arten bedöms inte riskera påverkas av detaljplanens genomförande.	Nej
Svartvit flugsnappare	Svartvit flugsnappare sågs aldrig använda planområdet, varken för häckning eller födosökning. Arten bedöms därför inte riskera påverkas negativt av exploateringen.	Nej
Tornseglare	Tio tornseglare sågs flyga förbi planområdet och födosöka i luften. Planområdet har inga lämpliga boplatser för arten och den bedöms därför inte riskera påverkas negativt av detaljplanens genomförande.	Nej

Östersjötrut (sill-trut)	Ett par östersjötrutar bedöms troligen häcka på något av de intilliggande hustaken. Arten födosöker gärna i tätbebyggda områden och bedöms inte påverkas av en exploatering inom detaljplanområdet.	Nej
--------------------------	---	-----

Vanligt förekommande fågelarter

Den lokala/regionala eller nationella populationen för fågelarterna listade i tabell 4 bedöms inte påverkas negativt av exploateringen. Information om fågelarters trender och populationsstorlek är hämtad från Sveriges fåglar (Wirdheim, A. & Green, M. 2022).

Tabell 4. Tabellen redovisar vanligt förekommande fågelarter som registrerats i området och som inte bedöms bli påverkade av exploateringen.

Svenskt namn	Bedömning av exploaterings påverkan för att upprätthålla tillfredställande population
Blåmes	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 770 000 par i Sverige) som även ökar (ökning med 51 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Bofink	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt över 8 miljoner par i Sverige) som är stabil och inte minskar, bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Fisktärna	Endast noterad som förbiflygande, bedöms därför inte påverkas.
Grönsiska	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt över 800 000 par i Sverige) som även ökar (ökning med 17% senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Kaja	Endast noterad som förbiflygande, bedöms därför inte påverkas.
Koltrast	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 1,8 miljoner par i Sverige) som är stabil (ökning med 1 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Nötväcka	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 260 000 par i Sverige) som även ökar (ökning med 39 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Ringduva	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 980 000 par i Sverige) som är stabil (ökning med 21 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Rödhake	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 3,8 miljoner par i Sverige) som är stabil (ökning med 11 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Skata	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 180 000 par i Sverige) som är stabil (minskning med 3 % senaste 10 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Steglits	Då arten ökar kraftigt (ökning med 558 % senaste 20 åren) bedöms bebyggelsens påverkan på två ex inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Stenkäck	Då arten ökar kraftigt (ökning med 106 % senaste 20 åren) bedöms bebyggelsens påverkan på tre ex inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Större hackspett	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 210 000 par i Sverige) som även ökar (ökning med 40 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på ett par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Svarthätta	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 1,4 miljoner par i Sverige) som även ökar (ökning med 66 % senaste 20 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på två ex inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Sädesärla	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 290 000 par i Sverige) bedöms detaljplanens påverkan på ett par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredsställande populationsnivå.
Talgoxe	Då arten har en stor lokal, regional och nationell population (totalt cirka 2,8 miljoner par i Sverige) som är stabil (ökning med 30 % senaste 10 åren), bedöms bebyggelsens påverkan på några par inte påverka möjligheten att upprätthålla en tillfredställande populationsnivå.
Tamduva	Endast noterad som förbiflygande, bedöms därför inte påverkas.

Skyddsåtgärder för att undvika konflikt med artskyddsförordningen

Under förutsättning att de åtgärder och försiktighetsmått som föreslås i avsnittet genomförs och beaktas är det Ekologigruppens uppfattning att detaljplanens genomförande inte kommer i konflikt med artskyddsförordningen.

Vi utgår i denna rapport från att åtgärder för att upprätthålla tillfredsställande populationsnivåer behöver genomföras för arter där populationerna riskerar att påverkas negativt av genomförandet av detaljplanen. Dessa åtgärder är nödvändiga för att undvika risk för att detaljplanen kommer i konflikt med artskyddsförordningen. En beskrivning av arterna som påverkas finns i tabell 3 och bilaga 1. Åtgärderna redovisas nedan samt i bilaga 1.

Arterna som bedöms kunna påverkas är björktrast och grönfink. De föreslagna åtgärderna syftar främst till att höja kvaliteten inom och i anslutning till detaljplanområdet. Buskar och träd planteras vilket gör området attraktivt för björktrast och grönfink som födosöker och häckar i dessa typer av miljöer.

Undvik störning under häckningstid

I enlighet med Artskyddsförordningen är det förbjudet att döda fåglar och att skada deras ägg och bon. För att inte riskera att utlösa detta förbud får inte avverkning av träd och buskar, röjning och schaktning av växtlighet ske under fåglarnas häckningsperiod. Häckningstiden för fågelarter som förekommer vid detaljplaneområdet infaller generellt mellan 15 mars och 15 augusti.

Denna åtgärd gäller för samtliga inom området häckande fågelarter det vill säga inte bara de arter som är naturvårdsrelevanta.

Planera för skyddsåtgärder i tid

Planera för skyddsåtgärder i tid. Åtgärder som planeras för sällsynta arter eller arter som har minskande populationer ska vara på plats och fungerande före byggstart av projektet kommer i gång, dvs innan naturmark som ska exploateras tas i anspråk, enligt Naturvårdsverket (Naturvårdsverket 2009). Med tanke på att åtgärder inte kan genomföras vår och sommar under fåglars häckningstid är det viktigt att ”räkna bakåt” tidsmässigt från planerad byggstart, så att åtgärder hinns med hösten/vintern innan. Detaljutformning, projektering och exakt lokalisering av åtgärderna behöver ske som del av inom det försatta plan- och genomförandearbetet.

Plantera bärande träd och buskar

Plantera blommande och bärande träd och buskar (exempelvis oxel, rönn eller fågelbär, samt hagtorn, rosor och slån). Uppskattningsvis ett 15-tal träd och 20 buskar. Åtgärden stärker tillgången på föda i områdena, särskilt under vintertid. Den skapar också möjlighet för björktrastar och grönfinkar att söka skydd och häcka i anslutning till området. Denna åtgärd kan genomföras i ny kvartersmark, parkmark och i eventuell intilliggande naturmark. Plantera inhemska bärande buskar (exempelvis).

Säkerställ fortsatt förekomst av gräsmattor

För att björktrast ska ha möjlighet att födosöka inom planområdet bör gräsmattor, gärna med inslag av låga blommor som vitklöver, brunört och käringtand, fortsatt vara ett inslag i planområdet.

Ytterligare förslag på åtgärder

Nedan ges förslag på åtgärder som inte är nödvändiga att genomföra för att undvika konflikt med artskyddsförordningen, men som bidrar till att stärka den biologiska mångfalden i området, och fungerar som grönkompensation.

Spara gamla träd

Spara så många gamla tallar som möjligt. Dessa äldre träd utgör en värdefull struktur i planområdet där fåglar gärna häckar.

Spara död ved

Träd som behöver tas ned kan läggas ut som faunadepåer, dvs högar av stamdelar och grenar. Död ved är mycket viktigt för biologisk mångfald och gynnar bland annat insekter som i sin tur gynnar insektsätande fåglar. Delar av träd kan placeras i närområdet, eller i intilliggande naturmark. Det är viktigt att faunadepåerna utformas på ett säkert sätt så att de inte kan välta eller rulla.

Sätt upp fågelholkar

För att på kort sikt kompensera förlust av trädpartier med äldre träd, hålträd och död ved kan ett 10-tal fågelholkar sättas upp i närområdet. Detta gynnar hålhäckande arter som talgoxe, blåmes och svartvit flugsnappare.

Förslag till vidare utredning

- **Konkretisera föreslagna skyddsåtgärder.** Föreslagna skyddsåtgärder och övriga åtgärder för biologisk mångfald är inte specificerade i detalj vad gäller exakt placering, omfattning och utformning. Hur åtgärderna på lämpligaste sätt integreras i relevanta dokument så som systemhandling, GYF, gestaltning, finplanering, osv behöver definieras. Vanligen föreslår vi att en åtgärdsbeskrivning/arbetsbeskrivning tas fram för de skyddsåtgärder som behöver utföras initialt, innan livsmiljöer tas i anspråk. Ekologisk kompetens bör vara närvarande i processen för att säkerställa att åtgärderna ger önskad effekt. Det t.ex viktigt att planterade träd och buskar har en god överlevnad, samt plats och utrymme att växa och utvecklas över tid.
- **Löpande skötsel** för att upprätthålla kvaliteten på genomförda åtgärder över tid beskrivs vanligen i någon form av en skötselplan eller riktlinjer, beroende på vem som ska drifta eller sköta ytorna där skyddsåtgärder genomförts. Förslag på skötsel bör samrådats med den part som kommer sköta marken över tid, exempelvis berörd stadsdel."
- **Uppföljning**, till exempel i form av en återkommande inventering och dokumentation av vilka åtgärder som genomförts, behövs vanligen för att klargöra hur respektive art svarar på skyddsåtgärderna. Om åtgärderna visar sig varit otillräckliga kan de behöva kompletteras genom ytterligare åtgärder.

Referenser

Tryckta källor:

Bengtsson, K. & Green, M. 2013. Skånes Fågelatlas. SkOF, Vellinge. Skånes fågelatlas-den skånska häckande fågelfaunans utveckling enligt de båda atlasinventeringarna 1974–1984 och 2003–2009.

Ekologigruppen. 2023. Fågelinventering vid Gubbängen. Ekologigruppen AB.

Ekologigruppen. 2022. Naturvärdesinventering vid Gubbängen. Ekologigruppen AB.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2023. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2022. Lunds universitet.

Mark- och miljööverdomstolen. Dom i mål nr M3276-20, 2021-07-12.

Mark- och miljööverdomstolen. Dom i mål nr M13636–19, 2021-09-29.

Naturvårdsverket 2003. Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2012-06-21.

Naturvårdsverket 2009. *Handbok 2009:2. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket 2021. Yttrande gällande Artskyddsutredningens betänkande SOU 2021:15 Skydd av arter-vårt gemensamma ansvar (M2021/01219). Ärendenummer NV-05619-21

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Wirdheim, A. & Green, M. 2022. Sveriges fåglar 2022. – BirdLife Sverige – Sveriges Ornitologiska Förening, Halmstad.

Svensson. S. Et al., 1999. Svensk fågelatlas. Vår Fågelvärld, supplement nr 31.

Digitala källor:

Artdatabanken 2023 Artfakta. Fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> (Hämtad: 2023-09-07)

Artportalen 2023. Artportalen, rapportssystem för arter. <http://www.artportalen.se> (Hämtad: 2023-09-07)

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier. <http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Svensk Fågeltaxering. Uttag 1998-2021. <http://www.fageltaxering.lu.se>.

Sveriges Riksdag 2022a. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/#K8 (Hämtad 2022-11-29)

Sveriges Riksdag 2022b. Hänsynsreglerna. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/#K2 (Hämtad 2022-11-29)

Bilaga 1. Beskrivning av arter där påverkan riskeras

Nedan görs en detaljerad beskrivning av de artförekomster listade i tabell 3 där störning riskerar att påverka tillfredsställande populationsnivå. Arterna bedömdes ha fortplantningsområden/revir i eller i nära anslutning till detaljplaneområdet. I figur 3 redovisas observerade arter och planerad bebyggelse.

Beskrivningen av arternas krav på fortplantningsområde har främst hämtats från ArtDatabankens artfakta (ArtDatabanken 2023), Green et al, 2023 och från Sveriges fåglar 2022 (BirdLife 2022).

För varje art anges utifrån slutsatserna kring detaljplanens påverkan vilka åtgärder som bedöms nödvändiga för att upprätthålla tillfredsställande population. Om åtgärder bedöms nödvändiga beskrivs dessa utifrån en målsättning som innebär att åtgärderna bör leda till förbättrade förutsättningar för arten i fråga i så stor utsträckning att förbättringen med god marginal väger upp den förväntade negativa påverkan.

Björktrast, gråkråka och grönfink riskerar att påverkas negativt av exploateringen. Förekomsterna av dessa arter redovisas i text nedan och i karta figur 3. För var och en av arterna beskrivs nedan deras krav på fortplantningsmiljö, deras förekomst i området, bedömning av hur exploateringen påverkar arternas förutsättningar i området och vilka åtgärder som bedöms nödvändiga för arterna.

Björktrast (NT)

Artens status och krav på fortplantningsområde

Björktrasten är en stor och långstjärtad trast. Den häckar i olika typer av skogs- och buskmark som videbestånd, fjällbjörkskog, öppnare löv- och blandskog, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och trädgårdar. Födan sommartid utgörs främst av mask och insekter. Den är orädd och ses ofta födosöka på gräsmattor i samhällen. På höst och vinter är bärande träd och buskar en viktig födokälla.

Senaste data från svensk fågeltaxering och BirdLife visar att björktrastens population har minskat med 53% senaste 20 åren, och 32% senaste 10 åren. Arten har inte varit rödlistad tidigare utan var ny på rödlistan år 2020, då den togs upp som NT – nära hotad.

Förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet

Två par björktrastar bedöms ha permanenta revir som omfattar delar av detaljplanområdet. Ekologigruppens bedömning är att dessa troligen häckar inom eller strax utanför detaljplanområdet.

Bedömning av exploateringens påverkan

Då arten är rödlistad och har en minskande trend och i grunden därmed inte har en tillfredsställande population nationellt, bedöms negativ påverkan kunna stå i konflikt med artskyddsförordningen.

Detaljplanen påverkar björktrasten genom att den gör anspråk på delar av två revir för arten. Den förlorade livsmiljön som bebyggs utgörs av skogsdungar med lövträd och bärande träd och buskar.

Åtgärder

- Plantera >15 bärande träd (exempelvis oxel, rönn eller fågelbär). Åtgärden stärker tillgången på föda i området, särskilt under vintertid. Den skapar också möjlighet för björktrast att häcka inom området.
- Plantera >20 inhemska bärande buskar, t ex hagtorn, nypon, hägg, fläder. Åtgärden syftar till att ge björktrast plats att söka skydd och häcka på samt öka födotillgången.

Grönfink (EN)

Artens status och krav på fortplantningsområde

Grönfink häckar typiskt i skogsbryn, hagmarker och dungar, men även i trädgårdar och parker.

Boet placeras vanligen i buskar eller träd. Grönfinken övervintrar i många fall, men vissa flyttar till

västra och sydvästra Europa. Den är vanlig att se på fågelmatningar under vinterhalvåret. Arten rödlistad som starkt hotad (EN) till följd av att populationen har minskat kraftigt de senaste åren, främst på grund av sjukdomen gulknopp.

Förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet

Ett par grönfinkar noterades med permanent revir vid inventeringen. Ekologigruppens bedömning är att den troligen häckar inom eller strax utanför inventeringsområdet.

Bedömning av exploateringens påverkan

Detaljplanen riskerar att påverka grönfinken genom att den sannolikt gör anspråk på delar av artens revir. Främst är det buskar och lövträd som grönfinken använder som tas i anspråk vid exploateringen. Detta bedöms kunna påverka grönfinkens lokala population (då arten minskar kraftigt lokalt och nationellt) som därmed inte kan bibehållas på en tillfredställande nivå. Då arten är rödlistad och har en minskande trend och i grunden därmed inte har en tillfredställande population nationellt, bedöms all negativ påverkan kunna innebära att detta inte är förenligt med lagen.

Åtgärder

Åtgärderna som beskrivs för björktrast ovan, i form av plantering av träd och buskar, gynnar även grönfinken.